

„ŽEMAJTIU WISKUPISTES“ žymesnieji vyskupai

Kunigas Motiejus Valančius (Wolonczewskis), nuo 1850 m. vyskupas, 1848 m. parašė istorinį veikalą „Žemajtiu Wiskupiste“. Remdamasis šiuo veikalu straipsnio autorius aprašo žymesnius Žemaičių vyskupijos vyskopus, valdžiusius vyskupiją nuo 1417 iki 1841 m. Autorius aprašytų vyskupų darbus lygina su vyskupo Motiejaus Valančiaus ir Telšių vyskupijos vyskupų Justino Staugaičio ir Antano Vaičiaus darbais.

The Priest Motiejus Valančius (Wolonczewskis), became a bishop in 1850. On 1848 wrote a historical work „Žemajtiu Wiskupiste“ („Samogitian Bishopric“). Referring to the work „Žemajtiu Wiskupiste“ the author of the article describes more prominent bishops of the Samogitian bishopric. The ones, who ruled the bishopric from 1417 till 1841. The author compares the works of the described bishops with the bishop Motiejus Valančius and the works of the bishops of Telšiai bishopric Justinas Staugaitis and Antanas Vaičius.

Įvadas

Vyskupas Motiejus Valančius savo 1847 m. išleistame istoriniame veikale „Žemaitiu Wiskupiste, apraszita nu apskielbima Žemajtiusi krixszczioniszka tikiejima, lig musu gadines, taj ira: nu 1413 lig 1841 metu“ išsamiai aprašė Žemaičių vyskupijos gyvenimą nuo 1413 m. Žemaitijos krikšto iki 1841 metų¹. Šalia kitų vyskupijos gyvenimo sričių autorius išvardijo visus vyskupiją valdžiusius vyskopus ir atitinkamai nušvietė jų darbus.

Straipsnio objektas – žymesnieji Žemaičių vyskupijos vyskupai, būtent tie, kurie vyskupijai vadovavo ilgesni laikotarpį, bent 10 ar daugiau metų, ir pasižymėjo pastoracine veikla bei šios veiklos organizavimu vyskupijoje. Mat buvo keletas vyskupų, valdžiusių vyskupiją labai trumpai, pvz., vienerius metus, todėl negalėjo pasižymėti savo veikla. Tokie vyskupai straipsnyje minimi.

Straipsnio tikslas – iš visų vyskupų išskirti žymesnius vyskopus.

Straipsnio uždavinys – ištyrinėti visų vyskupų nuveiktus darbus, kad būtų galima išskirti žymesnius vyskopus.

Straipsnio hipotezė – tarp aptariamų vyskupų buvo ir yra savo darbais išsiskiriančių.

Tyrimo metodai – analizės ir lyginamasis.

Vyskupas

Vyskupas (gr. *episcopos*, lot. *episcopus*) – aukščiausias pagal šventimus bažnytinės hierarchijos narys, arba bažnytinės pareigos; vietinės Bažnyčios, arba vyskupijos (ordinaras), vadovas arba jo pagalbininkas².

Bažnyčios teisės kodekse vyskupų pareigybes nustato ir apibūdina 375–459 kanonai³. Nors visų vyskupų aukščiausio laipsnio šventimai yra vienodi, bet vyskupai gali turėti skirtingos svarbos pareigas.

Pagal pareigas vyskupai skirstomi į *ordinarius* ir *titulinius* vyskupus⁴. Vyskupas ordinaras yra vyskupijos vadovas bei šeimininkas, turintis nuolatinę ir pilnutinę ordinarinę galią valdyti ir mokyti savo vyskupijos tikinčiuosius.

Tituliniai vyskupai gali turėti įvairias pareigybes, pvz., jie būna vyskupo ordinaro pagalbininkai, kunigų seminarijų ir universitetų profesoriai bei dėstytojai, Vatikano valstybės tarnautojai, Vatikano diplomatijos darbuotojai ir t. t.

Vyskupas Motiejus Valančius veikale „Žemajtiu Wiskupiste“ rašo tik apie Žemaičių vyskupijos vyskupų ordinarų pastoracinę veiklą.

Žemaičių vyskupijos teritorija 1417–1841 metais

Vysk. M. Valančius savo veikale nurodo, kad Žemaičių vyskupijos teritorijos ribos šiaurėje buvo „Kurszus“, pietuose – „Lanku Karaliste“, vakaruose – „Jura Palangine“ o rytuose – Nevėžio upė⁵. Vadinasi, šiai vyskupijai priklausė dabartinės Telšių (be buvusios Klaipėdos prelatūros, t. y. Klaipėdos krašto), ir Šiaulių vyskupijos, taip pat 26 Kauno arkivyskupijos ir Panevėžio vyskupijos parapijos⁶. Be to, Žemaičių vyskupijai priklausė šiandieninės Užnemunės dalis, t. y. Virbalio, arba Užnemunės, dekanatas, kuris 1798 m. buvo įtrauktas į Vygrių vyskupiją⁷.

Nuo 1413 m. žemaičių Krikšto iki Medininkų – Varnių vyskupijos įsteigimo 1417 metais

Be abejo, žemaičiai buvo krikštijami skubotai – be tinkamo dvasinio pasirėngimo. 1416 m. antrą kartą atvykęs į Žemaitiją Vytautas Didysis pasirūpino, kad kunigai vėl krikštytų. Vysk. M. Valančius teigia, kad buvo pakrikštyta 30000 žmonių⁸. Jis teisingai pabrėžia, kad „skubej be priderante

mokslo apkriksztiti Žemejtej, wejkej but galiejusis pri sena sawa tikieima sugriszti, jei ne but buwes kas tolaus mokus ir dirbąs iszganinga darba“⁹. Tai suprasdamas kunigaikštis Vytautas Didysis rūpinosi steigti Žemaičių vyskupiją ir kviesti kitų vyskupijų kunigus dirbti naujoje vyskupijoje.

Todėl Didysis kunigaikštis 1415 m. nusiuntė į visuotinį Konstancos Susirinkimą 60 pasiuntinių, kurie „mažne wisi buwa žemjtiu didžiunaj, augaloti“¹⁰. Jie atvyko į Konstancos Susirinkimą 1415 lapkričio 28 d. ir Susirinkimui išdėstė tiesą apie tikrus kryžiuočių tikslus Žemaitijoje. Jie, pagyrę Vytauto Didžiojo rūpestį bei pastangas dėl Žemaičių krikšto, prašė skirti vyskupą ir kunigų. Susirinkimas atidžiai išklausė Žemaičių pasiuntinių skundą bei prašymą ir pažadėjo Susirinkime visa tai apsvarstyti. 1416 m. kovo 1 d. Susirinkimas išleido namo pasiuntinius¹¹. Susirinkimas įsakė Lvovo arkivyskupui ir Vilniaus vyskupui važiuoti pas Lietuvos karalių Jogailą ir Didįjį kunigaikštį Vytautą, nuvežti jiems Susirinkimo 1416 m. rugpjūčio 3 d. raštą apie Susirinkimo nutarimą Žemaičių klausimu. Kadangi Susirinkimas tęsė savo darbą, minėti vyskupai negalėjo išvykti. Vytautas Didysis, nesulaukęs Susirinkimo pasiuntinių, išsiuntė į Konstanco Susirinkimą antrą žemaičių delegatų grupę ir jiems įsakė prašyti Susirinkimą, kad kryžiuočiai išleistų iš kalėjimo pagrobtus žemaičius ir kad naujos Žemaičių vyskupijos nepriskirtų prie Rygos arkivyskupijos. Susirinkimas žemaičių prašymą patenkino: „prispire Križokus, kad tulid izluousuotum nekaltus žemajtius, o naują wiskupistę pavede patem popiežiui ir Wokitiu Ciesoruj Zygmuntui“¹².

Susirinkimo pasiuntiniai atvyko į Varnius 1417 m rugsėjo pabaigoje. Čia rado daug stabmeldžių, todėl pirmiausia juos pradėjo mokyti katalikų tikėjimo tiesų. Po to ėmė vykdyti Susirinkimo jiems pavestą naujos Žemaičių vyskupijos steigimo procedūrą. Varniuose jau buvo pastatyta me-

dinė Šv. Aleksandro bažnyčia. Pasiuntinių nuomone, ji netiko būti katedra. Todėl jie susitarė su Vytautu Didžiuoju statyti Varniuose katedrą. Pasiuntinys vyskupas pašventino kertinį katedros pamatų akmenį ir, Didžiajam kunigaikščiui įsakius, prsidėjo naujos katedros statyba¹³. Tuo metu iš Vilniaus į Varnius atvyko kunigas Motiejus, turintis Didžiojo kunigaikščio raštą, kuriame išreiškiamas pageidavimas, kad kun. Motiejus būtų pirmasis Žemaičių vyskupijos vyskupas. Susirinkimo pasiuntiniai, remdamiesi šiuo raštu, kunigą Motiejų Šv. Aleksandro bažnyčioje konsekrovo Žemaičių vyskupijos vyskupu ir įsakė jam ir jo įpėdiniais gyventi Varniuose. Susirinkimo pasiuntiniai naują Žemaičių vyskupiją „pawede Gniezna Ercewiskupams“¹⁴. Pasiuntiniai pakėlė į kanauninkus šešis lenkų tautybės kunigus, atvykusius dirbti pastoracinį darbą į Žemaitiją, „ir isakie, kad visuomet Warniusi giwentum“¹⁵. Bet matydami, kad vyskupija stokoja kunigų, leido juos skirti parapijų klebonais. Pasiuntiniai Žemaičių vyskupams davė galią skirti naujus kanauninkus¹⁶. Vadinasi, Susirinkimo pasiuntiniai Žemaičių vyskupijoje įkūrė kanauninkų kapitulą.

Konsekracijos proga vyskupas Motiejus gavo iš karaliaus Jogailos, Didžiojo kunigaikščio Vytauto ir Žemaitijos didžiūnų vertingų dovanų pastoracijos pradžiai, knygų, pinigų, liturginių indų ir liturginių drabužių¹⁷.

Vyskupas Motiejus (valdęs vyskupiją 1417–1421 metais)

Kaip jau minėta, tai pirmasis Žemaičių vyskupijos vyskupas, todėl verta paminėti jo nuveiktus pastoracinius darbus. Jis gavo ką tik pakrikštytus žemaičius, 6 kunigus kanauninkus ir keletą kitataučių kunigų, kurie mokė žmones tikėjimo tiesų per vertėjus, Vytauto Didžiojo pastatydintas 9 bažnyčias, būtent Viduklės, Kaltinėnų, Kel-

mės, Raseinių, Luokės, Kražių, Ariogalos, Veliuonos ir Varnių. Pastoracinio darbo pradžia iš tikrųjų buvo sunki. Čia prisimintini Išganytojo Kristaus žodžiai: „Pjūtis didelė, o darbininkų maža“ (*Mt 9, 37*). Be to, pastoracijos sąlygas labai apsunkino du žemaičių sukilimai.

1418 m. senojo tikėjimo šalininkai, pakurstyti slapta veikiančių stabmeldžių kunigų, „grobies už ginklus noriedamis per krauje pralijimą sugražinti garbe dievams senolu sawa“¹⁸. Prie jų prsidėjo žemdirbių būriai. Ką tik pakrikštyti žemaičiai puolė dvarus.

Vyskupas M. Valančius taip aprašo liūdnas sukilimo pasekmes: „Daug pardietiniu nu dide kunigaikszte istatitu iszmusze, kunegus kataliku wienus nugalabije, kitus isz sawa žemes iszGINE, nemaž bažnicziu krikszczioniu, subiaurioje, arba sudegina. Ant gala pamatiusis wisam kam klojėntes, apėnt ikuren szwenta ugni, katrą sodosi lig sziolei sliepe ir tebelajkie“¹⁹.

Atrodė, kad taip nubausti žemaičiai nurims. Bet taip neįvyko. Kadangi dvarininkai sukilusių žemdirbių nepalaikė, šie ant dvarininkų įpyko ir nutarė jiems atkeršyti. Gyvenantys apie Raseinius, Varnius ir Rietavą ūkininkai susiorganizavo į būrius ir greitai sukilimas prieš dvarininkus apėmė visą Žemaitiją. „Apsti buriai artojų po visas puses biegiodamis, gaudė, pampije ir terioje didžiunus, butas jų degino, turtus godingai grobste“²⁰. Apie šią nelaimę išgirdęs Vytautas Didysis greitai atskubėjo iš Trakų į Žemaitiją ir „dar smarkiaus nekajp pirmu kaltuius igrobes, apėnt sumizimą nustabe“²¹. Autorius teigia, kad žemaičiai, nors jėga nuraminti, „wienok ilgajniu kas karts labiaus pramoka ir pamiega tikieimi krikszczioniszkami, kas karts didsnej pradrisa artinties ir glausties pri kataliku kunegu“²².

Abiejų sukilimų metu dėl vyskupo Motiejaus humaniško ir išmintingo elgesio sukilėliai nedrįso jam pikta daryti²³. Jo prašomas

Vytautas Didysis pastatydino bažnyčią Krenavoje²⁴.

Vyskupo Motiejaus nurodymu, klebonai mokė tikėjimo tiesų žmones „ne węn bażnicziose, bet ir po kajmes arba sodas“²⁵.

Vyskupo Motiejaus pastoracinę veiklą autorius trumpai apibūdino taip: „Wiskupisti sawa walde kajp imanidams“²⁶. Nors vysk. Motiejus privalėjo gyventi Varniuose, bet Vytauto Didžiojo prašomas „daugiaus giwena Luokie ir nedalejda stabmeldims ant Szatrios kalnu apent ikurti szwentos ugnės“²⁷.

Pirmajam Žemaičių vyskupijos vyskupui ir jo įpėdiniams reikėjo spręsti tas pačias ir vis anam metui aktualias problemas: dėl visų katalikų katechezės, pagonišku papročių išgyvendinimo, lietuvių stabmeldžių krikšto. Bet drauge reikėjo rūpintis naujų bažnyčių statyba ir vietinių žemaičių katalikų kunigų rengimu.

Vyskupas Motiejus kažkodėl nepanoro dirbti iki mirties Žemaičių vyskupijoje, todėl, popiežiui Martynui V leidus, tapo Vilniaus vyskupu ir 1421 m. persikėlė gyventi į Vilnių.

Vyskupas Mikalojus Dzieżgavyčia (valdęs vyskupiją 1421–1453 m.)

Trakų kunigas Mikalojus Dzieżgavyčia Vytauto Didžiojo buvo pasiūlytas į vyskupus 1421 m. sausio 20 d., o, gavus popiežiaus Martyno V bulę, 1424 m. konsekruotas vyskupu Vilniuje. Tais pačias metais antrasis ganytojas atvyko į Varnius. Vyskupija turėjo 12 bažnyčių. To meto vyskupijos pastoracinę dirvą ir naujo vyskupijos ganytojo pastangas įpratinti žemaičius katalikus dalyvauti sekmadienio Mišiose vysk. M. Valančius taip apibūdina: „Matidams ir apkriksztitusius žemajtius, pusiautinau tebesant stabmeldejs, ne i bażniczes Wajksztiojęnt; iszsimane wadinti pas sawęs ant pietu didžiunus atważiawusius szwęntą dieną i bażniczę o negiebantiu

ważinieties, niekumet nelvijte. Pasergiejusi i taj diduomene, juoba pradieje lankiti bażniczes“²⁸.

Vyskupas įsteigė bažnyčią Jurbarke, kurioje teikti sakramentus pavedė Veliuonos klebonui²⁹. Ganytojo nurodymu: „...wajksztiojęntis po Žemajtiu szali kunegaj, daugiel stabmeldziu szios dienos Szaulu pawietie apkriksztije: Kiejzgajlis Starosta, pagal wiskupa nora pastate Szaulusi mede bażnyčę, pas katra wiskups liepe kunegui wissumet giwenti“³⁰.

Vyskupas Mikalojus 1453 m. tapo Vilniaus vyskupu, todėl tais pačiais metais išvyko į Vilnių³¹.

Vyskupas Motiejus II (valdęs vyskupiją 1463–1471 m.)

Karaliaus Kazimiero prašymu, popiežius Pijus II 1463 m. vyskupu nominavo kunigą Motiejų iš Topolio, lenką. Naujam Žemaitijos vyskupui reikėjo spręsti aštrėjančią kunigų stokos problemą. Vyskupijoje daugėjant katalikų, jie iš vyskupo reikalavo kunigų, o juk kunigų seminarijos tada dar nebuvo. „Kaņ matidams wiskups priskirtus mokslus waikielus, lajkie sava buto, ir mokindina dajktu kunegams peiderantiu, o pramokitus szwęnte i kunegus. Liepe dar Warniusi mokiti waikielus raszta, kad pasakiaus galėtum i kunegus stoti“³². Jis įkūrė Alsėdžiuose vyskupų vasaros rezidenciją, kuria vėliau naudojasi nemaža jo įpėdinių. Vyskupas Motiejus II mirė 1471 m.³³

Vyskupas Waclovas Wieżbiskis (valdęs vyskupiją 1534–1555 m.)

Vyskupas buvo lietuvis. Jam valdant vyskupiją, „kataliku tikieims kunegajksztistie didelej iszsipliete, kaip tai matom isz dauguma naujej padirbtu bażnicziu“³⁴. Vyskupas Waclovas pastatydino 5 naujas bažnyčias. Labai pavyzdingai prižiūrėjo savo valdas, remontavo senus pastatus ir statė

naujus, pastatė keletą naujų malūnų. Rūpinosi parapijoms gauti beneficijas. Nors turėjo pinigų, kažkodėl ant mūro pamatų Varniuose pastatydino medinę katedros bažnyčią³⁵.

Buvo sutaupęs daug pinigų, kuriuos ketino panaudoti Bažnyčios gerovei, deja, mirė nepalikęs testamentu, todėl jo sutaupas kažkas išgrobstė. Jis mirė su reikalais nuvykęs į Rygą 1555 m.

Vyskupas Jonas Domanewskis (valdęs vyskupiją 1556–1563 m.)

Kun. Jonas Domanewskis buvo lenkų kilmės. Vilniuje konsekruotas vyskupu į Varnius atvyko 1556 m. Bet netrukus gavo karaliaus Zigmanto įsakymą vykti į Vilnių ir ten užimti Lietuvos aukščiausio teismo teisėjo pareigas. Apie vysk. J. Domanewskį kaip teisėją Varnių kanauninkas Petras Roizijus, dirbęs kartu su vyskupu teisme, rašė: „Bet no diel iszminties ir žinoima istatimu Jona Domanewskie Medininku wiskupa ir Stanislowa Narbuskie draugu maņa, rods jog tarp žmoniu nespieru ką tobulesne arba doskonalesni atrasti. Nes nieka skubej, ir bili jebkajp, nieka be didios atidios nedara. Žinodamu kiauraj istatimus, budamu isz kožnos puses isztikiemu ir tejsingu sudiu; su stipriu itėmpimu parkratinie rejkalus, o pasikiaus wejz kuremi daliki nesutink su istatimajms arba prowomis. Tokiu sawa elgimos tribunolui didžiausi orumą (ważnosc) o sau amžinaj garsingą wardą užpelna“³⁶.

Grįžęs iš Vilniaus, vyskupas nurodė kan. Petriui Rozijui parašyti Varnių kanauninkų kapitulos statutą, kurį popiežiaus Pauliaus IV pasiuntinys patvirtino. Vyskupas pastatydino Platelių bažnyčią. Vyskupija dar neturėjo patvirtintų parapijų ribų. Tai kėlė daug keblumų parapijų klebonams. Todėl vysk. J. Domanewskis vyskupiją suskirstė į 38 parapijas, nustatė kiekvienos parapijos tikslią teritoriją bei jos ribas ir įsakė klebonams dar uoliau apaštalausti savo pa-

rapijose. Vyskupas budėjo, kad klebonai būtų blaivūs, tankiai neviešėtų ir per dienas bei naktis su svečiais nesilinksmintų, kad kukliai rengtųsi. „Žodžiu kalbant, wiskups Jons walde kunigajs ir isztisu wiskupisti kajp wien rejkięnt, kaltus ir apskustus kartajs ir stiprej subara“³⁷. Sulaukęs gilios senatvės 1563 m. mirė.

Vyskupas Jurgis Petkevičius (valdęs vyskupiją 1567–1574 m.)

Prieš tapdamas vyskupu buvo Vilniaus ir Varnių kanauninkas, mokytas, išsilavinęs, bet nelabai dievobaimingas³⁸.

1567 m. Vilniuje konsekruotas vyskupu netrukus atvyko į Varnius. Tuo metu Lietuvoje ir Žemaitijoje prasidėjo protestantizmo plitimas. Kaip liudija vysk. M. Valančius, vysk. J. Petkevičius „niebiszkiele newejziedams ką sznek po wiskupistę neprietelej to tikeima isz prusu atwiki, ką dara jo waldej paduoti kunegaj? Kas destis su bažnicziomis kataliku? Giwendams Alsediusi par kiauras dienas medioje. Sztaj žodej tami daliki Rojziusza: Wiskupą Pietkiewiczze retaj tegalieje kas matiti bažniczio, retesnej dar miszes lajkant, raszta szwęnta nie litieit nedasilitieje. Mediokle jam terupieje: nu auszras lig brieksztant po laukus su szunimis skrajoje. Aj! kad tejp but jeszkojes dangaus kajp medes pauksztui, panokies but ir Powilą Apasztolą“³⁹. Faktiškai kunigai, likę be ganytojo vadovavimo bei rūpinimosi, nesugebėjo priešintis protestantizmo plitimui, o ir „Žemajtiusi wisa po wisu septini kunegaj belika“⁴⁰. Daugelis katalikų parapijų liko be klebonų, vadinasi, ir tų parapijų bažnyčios liko be priežiūros, pasmerktos sugriūti arba tapti protestantų maldų namais. Be to, „iwajriosi wietosi žemajtiu kunigajszstistes, luteriai 10, o kalwinaj 41 padirba sawuju bažnicziu“⁴¹.

Tik sunkiai susirgęs vysk. J. Petkevičius suprato savo klaidą, norėjo situaciją vyskupijoje gelbėti, bet buvo per vėlu. Tri-

dento Visuotinis Susirinkimas (1545–1563) įpareigojo visus vyskopus savo vyskupijose steigti kunigų seminarijas⁴². Vyskupas suprato, kad tų laikų mažai išsilavinę kunigai negalėjo tinkamai priešintis protestantizmui. Todėl jau „sergans wiskups Warniusi kielies isz patala, ir sawa ranku 1. Užrasze nemažus piningus simunariej“⁴³. Vyskupas mirė 1574 m.

Jo nereikėtų čia minėti tarp žymesnių bei uolesnių apaštalų vyskupų, nes jis savo vyskupijos neganė. Bet vis dėlto prieš mirtį, supratęs, kad vyskupijoje stinga išsilavinusių kunigų, didelę dalį savo asmeninio turto užrašė būsimajai kunigų seminarijai, vadinasi, sukūrė materialinę pamatą statyti Varniuose kunigų seminariją. Reikia pripažinti, kad vyskupijai tai buvo labai svarbi labdara, kurios negalima nutylėti.

Vyskupas Merkelis Giedraitis (valdęs vyskupiją 1576–1609 m.)

Naujas Varnių vyskupas gavo liūdną palikimą: vyskupijoje dirbo vos keli kunigai, kai kurios parapijos vargo be klebonų, kai kurie katalikai tapo protestantais arba grįžo prie senojo pagonių tikėjimo. Vyskupas ryžosi kuo greičiau veikti. Pirmiausia iš Vilniaus vyskupo gavo keletą lietuviškai kalbančių kunigų, kuriuos paskyrė klebonais⁴⁴.

Alsėdžiuose, savo rezidencijoje, apgyvendino, maitino ir mokė kelis klierikus, kurie buvo mokomi ir rengiami kunigystei⁴⁵.

Vysk. M. Valančius liudija, kad pats ganytojas M. Giedraitis „Wažiniedamos po miestelus ir sodas, kas diena sokie žemajtiškai pamokslus ir klause žmonių išpažinima nusidieimu. Pamates artojus ne wisaj tegiebant eiti pri kunigu diel išpažinima nusidieimu; iszsimane kiekvienam sau išpažinusiame griekus, ką neką daliti. Tokiu būdu pri sawi mines patraukie. Žmones sugrisztantius i kataliku tikieima, primdinieje ir dirmawoje o stabmeldius i Kristusą itikiejusius krikstijtje ir mokie“⁴⁶.

Kad būtų intensyvesnė bei sėkmingesnė pastoracinė veikla, ganytojas, pasikvietęs du vienuolius jėzuitus, išsiuntė juos į kaimus mokyti žmonių⁴⁷. Šie vienuoliai „didelėj daug paklidusiu i awiniczę Kristaus sugražina“⁴⁸. Vėliau atvyko daugiau jėzuitų. „Wiskups Merkielis isz tu jezawitu, liepe jaunikajtius mokiti, o trims isakie wajksztiti po wiskupistę ir iszguldinieti žmoniems dajktus tikieima szwęta“⁴⁹. Jėzuitai savo ir vyskupijos kunigų tokios pastoracinės veiklos kaimuose vaisius taip aprašė: „Kunegaj musu par apskritą 1603 metą prakajtą braukdamis, iszklause 2221 žmonių iszpažistantiu sawa nusidieimus, tarp katru buwa 1107 senolej, pirma karta sawa amžie tejnantis dar pri kunega; parwerte i katalikus 81 kalwina, waiku apkriksztijtje 114; jaunikajtium jau sumitusiu apkriksztijtje 14. Metusi 1603 apkriksztijtje 300 žmonių, o 100 kalwinu katalikajs padare. Metusi 1607 prisuokie iszpažinti sawa nusidieimus 724 žmones; paaugusiu lig sziolej nekriksztitu apkriksztijtje 22 žmogų. Isz netikieliu i katalikus parwerte 46 žmones; o 1700 paleistuvium atwede ant kiele doribes“⁵⁰.

Vyskupas pakvietė dar du jėzuitus iš Vilniaus, kuriems pavedė namelius Kražiuose, ketindamas ten įsteigti vienuolyną. Daugėjant katalikų iškilo naujų bažnyčių statybos problema. Todėl vyskupas Merkelis Giedraitis „kajp imanidams stejgie naujes bažniczes. Tu walditojems kunegams isakie it kaltajs ikala: kad bepalaubos mokitum žmones tikieima szwęta ir nebdalejstum nežinowams apsigaudinti“⁵¹.

Ganytojo pastangomis buvo pastatydintos 3 koplyčios, kurias aptarnavo kaimyninės parapijos kunigai, ir 13 parapijų bažnyčių⁵².

Jau savo ganytojavimo pradžioje vyskupas nusiuntė kunigą į pajūrio kaimus, kad ten gyvenantiems stabmeldžiams skelbtų Evangeliją ir juos mokytų katalikų tikėjimo tiesų. 1588–1595 m. pats vyskupas su jėzuitų kunigu „wajkszcziodamu nu sodos

lig sodos, nu butas lig butas; mokie artojus tos szalies tikieima szwęnta. Dar paskiesnej, wiskups apęnt kieletą kunegu tęn iszlejda; katrie prisuokie arba priwerte artojus užgiesiti ugni lig sziolej ant garbies diewu kurinamą ir kriksztities i kataliku tikieimą. Ant gala wiskups gawes žodi jau esant itikiejusiu, pats nuwažiawes i Skuodą, Palangą ir t. t. didius burius naujuju kataliku patwirtina arba padirmawoje⁵³. Padaugęjus bažnyčių ir katalikų, wiskupas jau galėjo wiskupijos teritoriją suskirstyti i tris dekanatus: Užnemunės, Viduklės ir Luokės, o dekanatams vadovauti paskyrė kunigus dekanus⁵⁴. Taip ganytojas sudarė sąlygas, kad dauguma katalikų galėtų dalyvauti šv. Mišiose bei priimti sakramentus savo parapijos bažnyčioje. Wiskupas iš savo kunigų reikalavo, kad parapijiečiai būtų nuolat mokomi tikėjimo tiesų.

Wiskupas taip pat rūpinosi gražiu choraliniu giedojimu, todėl jis paskyrė i Varnių katedrą „gražejs balsajs szesziš kunegus, liepe jems kas diena katedras bažnicziio giedoti kunegiszkus poterus⁵⁵. Be to, jis su savimi, kur pats ketindavo celebruoti šv. Mišias, vežiojosi būrį giesmininkų⁵⁶.

Pagaliau sulaukęs gilos senatvės, „padares apstius užraszus sawa ipiedinems wiskupams ir Jezawitams, 1609 metusi pasirinka Kauna jo kunegai nebe gajlese ir aszaru, palaidoje Warniusi⁵⁷. Vadinasi, wiskupas savo asmeninėmis lėšomis, kurias turėjo teisę palikti savo giminaičiams, stiprino kurijos ir jėzuitų veiklos materialinę bazę.

Tai buvo vienas žymiausių wiskupų, kuris Žemaičių wiskupiją prikėlė naujam katalikiškam gyvenimui. Todėl artėjant 2000 metų jubiliejui 1999 spalio 24 d. Varniuose buvo pastatytas ir, dalyvaujant Telšių kunigų seminarijai, Telšių wiskupo Antano Vaičiaus iškilmingai pašventintas didingas wiskupo Merkelio Giedraičio paminklas.

Wiskupas Mikalojus Pacas (valdęs wiskupiją 1610–1619 m.)

Šis ganytojas sėkmingai tęsė wysk. Merkelio Giedraičio apaštalavimo darbą wiskupijoje. Puikiai kaimuose apaštalaujantiems jėzuitams wiskupas Kražiuose įsteigė wienuolyną⁵⁸. Savo pirmtako pavyzdžiu wiskupas Pacas išsiuntė savo kunigus, „kurie wisus užkämpius kunegajksztistes kjauraj iszląndiojusis, daugibę žmonių isz iwajriu tikieimu, apęnt i katalikus parwertere⁵⁹. Ir wysk. Pacas prašė didžiūnus, kad šie savo walsčiuose statytų bažnyčias. Wiskupo rūpesčiu buvo atimtos iš kalwinų užgrobtos Kelmės ir Šiluvos bažnyčios⁶⁰.

Norėdamas pagyvinti bei pastiprinti pastoraciją Varniuose, wiskupas, kapitulai sutinkant, paskyrė katedrai kunigą pamokslininką ir nuodėmklausį⁶¹.

1614 m. wiskupas išvyko i Italiją gydytis ir ten Paduvos mieste 1619 m. mirė.

Wiskupas Stanislovas Kiška (valdęs wiskupiją 1619–1626 m.)

Sekdamas pirmtako pavyzdžiu, atiminėjo iš kalwinų užgrobtas bažnyčias, pvz., Kurtuvėnų, Raseinių ir Kuršėnų. Taip pat stengėsi statydinti naujas bažnyčias ir koplyčias, kad būtų tankesnis maldos namų tinklas. Buvo pastatyta apie 10 naujų maldos namų⁶².

1622 m. wažinėdamas po wiskupiją skelbė Tridento Visuotinio Susirinkimo nutarimus. Varnių katedroje jėzuitams pamokslininkams įsakė advento ir gawėnios metu sakyti pamokslus ne wien sekmadieniais, bet ir trečiadieniais bei penktadieniais⁶³.

1624 m., pawedęs wiskupiją waldyti kurijos oficiolui Jonui Wišomirskiui, išvyko i Italiją. Netrukus, po šwedų ir lenkų karo, Žemaitijoje kilo maras. Be to, šwėdai, užėmę Žemaitiją, „degina bažniczes, szwęntus apwalkalus ir brangius indus bažnicziu, grobste ir lupa. Daug kunegu ir szejppjau žmonių iszmusze ir isznawije⁶⁴.

1625 m. grįžęs iš Italijos vyskupas labai išgyveno, matydamas nuniokotą vyskupiją, susirgo, ir 1626 m. mirė, paprašęs, kad jo kūnas būtų palaidotas Vilniuje⁶⁵.

Ką kalba vysk. Motiejus Valančius apie paminėtus vyskopus

Vysk. M. Valančius taip charakterizuoja jau čia paminėtų vyskupų pastoracinę veiklą: „Jurgis Pietkiewiczze wiskups, par wienolika metu uriedistes sawa: nustoje kunegu, iszkleida bażniczes ir mażne wisus żemajtius paklaidina iwajriusi neketaliku tikieimusi. Jo ipiedinej: Merkielis Giedrajtis, Mikalojus Pacus, Stanislous Kiszka, Abroms Wojna ir Merkielis Giejszus Eliaszewicze; ne węń wis taj patajse kań Pietkiewiczze buwa pagadines, bet dar daugiaus darode. Butinaj isznajkina Żemajtiusi stabmeldius, igije kiekrejkient kunegu, žmones kalwinajs arba luterejs patapusius apęnt i katalikus parwerte; tejp, jog patis atejunaj ir praszalejtej tusi tikieimusi bepalika. Bażnicziu kataliku wiskups Giedrajtis wisa powisu berada asztuoneta, o Giejszus mir dams, koplyczciu neskajtant palika ju septines deszintis ir tris. Tejp Diewui pade dant kataliku tikieimas nu 1414 lig 1633 metu, butinaj iszsiplieti kunigajksztisrtie ir tape tikieimu wisu tikru Żemajtiu“⁶⁶.

Vyskupas Jurgis Tiškevyčia (vyskupiją valdęs 1633–1649 m.)

Jau pirmais ganytojavimo metais vyskupas aplankė visas vyskupijos bažnyčias ir vietoje taisė tai, kas buvo taisytina. Jis buvo pirmasis ganytojas, kuris Varniuose sušaukė penkis kunigų suvažiavimus – „susirinkimus“, kurių metu kunigams duodavo atitinkamus nurodymus dėl pastoracijos. Nėra tikslių žinių, kokias problemas su kunigais spėsdavo. Viena aišku, kad vyskupas konkrečiai siekė ir darė visa, kad kunigai gerai eitų jiems pavestas pareigas.

1637 m. Garduose – dabartinėje Žemaičių Kalvarijoje, vyskupas Jurgis Tiškevyčia įsteigė Kristaus kančios kalnus. Vysk. M. Valančius šį vyskupijai labai reikšmingą įvykį taip aprašo: „Metusi 1637 Gardu S. Jona bażniczę węńkart su parakwii pawede kunegams Dominikonims ir istejgie 19 koplicziu atminimui kańczes Wieszpatis Kristaus paszweństas. Saka, jog is pats, pirma karta kalnus wajsztioje ir daugiel wietose kieļs ejdams, barste žemę szweńtą isz Jeruzolimos parwesztą“⁶⁷. Vyskupas įkūrė keletą vienuolynų vyskupijoje. Pakvietė iš Lenkijos karmelitus, kuriems pavedė Linkuvos parapiją, Raseinių bažnyčią pavedė dominikonams, Kražiuose įkurdino vienuoles benediktines, o Krakėse – kotrynietėjų vienuolyną⁶⁸.

Vyskupijoje laipsniškai daugėjo parapijų, todėl vyskupas vyskupiją padalijo į 6 dekanatus: Krakių, Rietavo, Jonišio, Skuodo, Šeduvos ir Virbalio⁶⁹.

1649 m. popiežius vyskupą Jurgį Tiškevičių paskyrė Vilniaus vyskupu, todėl jis tais pačiais metais išvyko į naują paskyrimo vietą – Vilnių⁷⁰.

Vyskupas Petras Parčevskis (vyskupiją valdęs 1650–1659 m.)

Jis surengė vieną kunigų susirinkimą Varniuose. Dar iš krašto nepasitraukus švedams okupantams ganytojas aplankė vyskupijoje likusias bažnyčias. Mat „Żemajtiu žeme it kitas szalis Lanku karalistes, to gadinie bajsej daug iszkęnteje nelajmiu. Żwiedu karejwej, užmusztinaj musze ne kaltus žmones, bażniczes ir sodas degina, dwardus terioje ir wis kań atradi godej grobste. Tańkiej galieje matiti paskuo Żwiedu abaža, wajsztiojentių Cygonus, apsiwilkusius drabużejs szweńtajs bażnicziu. Kas dar bajsesne: atsirada ir žemajtej tokius pat ermiderius darantis – kartu su žwedajs ir Cigonajs lupantių gieribes ne węń dwardu, bet ir bażnicziu“⁷¹.

Ganytojas, iš kunigų surinkęs pinigų, vietoj sudegintų bažnyčių pastatė keletą naujų, daug žmonių išpirko iš švedų nelaisvės. Ir vyskupas daug nuo švedų nukentėjo, bet „miliedams wienok aweles sawa, nebiega isz Žemajtiu, nors but rades kur sprukti“⁷².

Vyskupas Petras Parčevskis mirė 1659 m. vasario 15 d., palaidotas Varnių katedros kriptoje⁷³.

Vyskupas Antanas Tiškevyčia (vyskupiją valdęs 1741–1762 m.)

Jau pirmaisiais ganytojavimo metais parodė apaštališką uolumą – aplankė visas vyskupijos parapijas. Jis pirmasis iš Žemaičių vyskupijos ganytojų susirūpino kunigų išsilavinimo lygiu. Todėl ėmėsi konkrečių priemonių kunigų išsilavinimui kontroliuoti ir jų išsilavinimo lygį kelti. „Datires kunegus nedaug ką temokant, liepe wisims pakarcziuo važiuoti i Warnius, par tris mienesius mokities kunegams rejkalingu daliku“⁷⁴. Vyskupo nuomone, dėl kunigų išsilavinimo žemo lygio yra kalti jėzuitai, Varnių kunigų seminarijos dėstytojai. Todėl jis jėzuitus dėstytojus atleido, o kunigų seminariją pavedė kunigams pijorams. Nuo to laiko pats vyskupas kontroliavo kunigų seminariją: lankydavosi paskaitose, visada dalyvaudavo per klierikų egzaminus⁷⁵.

Vyskupo rūpesčiu padaugėjęs parapijų, ganytojas vyskupijoje įsteigė 10 dekanatų: Varnių, Alsėdžių, Šiluvos, Rietavo, Joniškio, Šeduvos, Krakių, Veliuonos ir Vieškinių⁷⁶.

Iš Vilniaus į Varnius vyskupas pakvietė rokitus, pasirūpino jų pastoge bei pragyvenimu ir jiems pavedė slaugyti protiškai neįgalius ligonius⁷⁷.

Ganytojas gavo iš popiežiaus Benedikto XIV leidimą Varnių kanauninkų kapitullos nariams dėvėti atitinkamas insignijas. Popiežius „pralotams su kanaunikajs dalejda diewieti: križiu baltą, asztuonejs ga-

lajs, su židru akieli, kuriems wienuo pusie tur buti iszraszits S. Jonns Nepamacions, o antro SS. Apasztolaj Petrus su Powilu. Žemiaus kalawijus, kurio S. Powils buwa nukirstas ir du raktu S. Petra. Toki križiu ant auksa reteželiu pasijta neszjojentims, Tiews Szwęntasis sutejkie waląndu mirima butinus atlajdus. Tuokart pat popiežius kanaunikams su pralotajs dalejda walkstjties wieszniawiszku nedrabužiu, togu wadinamu kuri ir dabar kumet nekumet teb walkstos“⁷⁸.

Vysk. Antanas Tiškevyčia lotyniškai aprašė Žemaičių vyskupiją ir šį aprašą nusiuntė popiežiui Benediktui XIV. Rankraštį saugojo kun. Ignacius Sztachs⁷⁹. Toli mesnis šio rankraščio likimas nežinomas.

Sulaukęs senatvės ganytojas pradėjo statyti Varnių katedros šventoriuje mūro varpinę, bet nebaigęs statybos susirgo ir 1762 sausio 30 d. mirė. Palaidotas Varnių katedros kriptoje⁸⁰.

Vyskupas Jonas Dominykas Lopacinskis (vykupiją valdęs 1762–1778 m.)

Gana įdomu, kad naujasis vyskupijos ganytojas pirmiausia „užgine bewajksztiti klebonams su parakwijoms i Kalwariję ir Szidlawą ar didiuoses szwęntes“⁸¹. Autorius tai primindamas tokio draudimo motyvo nenurodo. Matyt, tose šventose kelionėse pasi-taikydavo kokių nors amoralių įvykių.

Vyskupas Lopacinskis buvo vienas iš pirmųjų ganytojų, įsakiusių klebonams aprašyti savo parapijas ir tuos aprašus atsiųsti į Alsėdžius⁸². Ir vysk. Lopacinskis rūpinosi kunigų švietimu: „Metusi 1765 liepė wisims kunegams važioti i Warnius, diel darodima sawa apszwietima. Kąn rejkięnt mokantims, wejkiej lejda grisztzti numon ir daliti žmoniems wisus Sakramęntus – o nemokantius, tol trukina Warniusi, kol pride-rąntej dajktu tikieima nepramoka“⁸³.

Be to, vyskupui rūpėjo kunigų sakomų pamokslų kokybė, todėl „Metusi 1766 wis-

kups Lopacinskis wisims kunegams isakie, kad nedieles dienomis ne sakimus tejtum, bet sakitum pamokslus žmoniemis spierej suprantamus⁸⁴.

Ganytojui tiko dailūs, tvarkingi pastatai, todėl jis energingai organizavo bažnyčių ir kitų bažnytinių pastatų remonto bei puošimo darbus. Jis Varnių katedrą išgrindė marmuro plokštėmis, įrengė gražius vargonus, išpuošė Šiluvos bažnyčią. Savo lėšomis Varniuose pastatydino Kunigų seminarijos mūro rūmus, Alsėdžiuose pastatė naujus vyskupo „palocius“ ir rekonstravo kitus pastatus. Ganytojas neapsiribojo statybomis Varniuose ir Alsėdžiuose: „Ligi dali gražes iszdirba trobas: Krakiesi, Paszwitynie, Girkalnie, Widuklie ir Mosiedie“⁸⁵.

Vyskupo Lopacinskio rūpesčiu buvo pastatydinta apie 14 bažnyčių bei koplyčių, keletas koplyčių, jas apdovanojus beneficijomis, tapo parapijų bažnyčiomis, turinčiomis klebonus⁸⁶.

Vyskupo Lopacinskio pirmtakai mėgdavo kartais pagyventi Viržuvėnuose (dabartinėje Janapolėje, Telšių raj. – aut. past.). Todėl čia buvo pastatyta koplyčia, kad vyskupai turėtų kur celebruoti šv. Mišias. Kunigas prie šios koplyčios negyveno. Ir vyskupas Lopacinskis labai mėgo čia pabūti. Todėl „pastatidinos sawij gražes rumas, uždijgies daržą, paauginos daug mediu: žodžu sakant butinaj cze isikure. – Nu sawa varda pramine, tąn wietą Jonapolu, ir taries duosis pradę miestui“⁸⁷. Kol gyveno vysk. Lopacinskis, Janapolė buvo gražiausia vieta, bet jam mirus jo įpėdinis vyskupas Steponas Giedraitis apsigyveno Alsėdžiuose, Janapolės miesteliu nesirūpino, todėl ilgainiui sugriuvo vyskupo rūmai bei kiti pastatai. Janapolė liko eilinė parapija⁸⁸. Vyskupas M. Valančius šį aprašymą baigia labai prasminga mintimi: „Tejp gajszt wisi darbaj žmoniu“⁸⁹.

Vyskupas Lopacinskis mirė Alsėdžiuose 1778 m., jo palaikai palaidoti Varnių katedros kriptoje⁹⁰. Autorius taip apibūdino

vyskupo Lopacinskio asmenybę: „Tiesą sakant Lopacinskis buwa taj wiskups žmoniszks, mokits, iszmintings, tolims nu didziawimos ir gan dosnus Žemajtej wejziedamis ant isteigtu par ij trobesiu, ilgaj dar minawos jo wardą“⁹¹.

Vyskupas Steponas Giedraitis (vyskupiją valdęs 1778–1803 m.)

Vyskupas Steponas Giedraitis atvyko į Alsėdžius 1778 m., o į Varnių katedrą oficialiai įžengė 1778 m. liepos 12 d.

Ką tik pradėjęs ganytojauti jis panoro sužinoti savo vyskupijos kunigų išsilavinimo lygį, todėl „isakie kunegams, kad visi pakarczuo wažiutom i Warnius diel darodima kajp kurs permana dalikus tikieima“⁹². Netrukus karalius įsakė vyskupui kaip senatoriui vykti į Varšuvą „sueima atlikti“⁹³.

Išvykdamas į Varšuvą vyskupas valdyti vyskupiją įgaliojo vyskupijos oficiolą. Varšuvoje sužinojęs, kad greitai į vyskupiją grįžti negalės, įsakė kunigams Martynui Straševyčiai ir Tamošiui Halibartui „kiauraj wiskupistę parwažiuoti, ir je ką iszwistum nepadori, tujaus i Warszuwą atrasziti. Tuodu parwažiawusiu, parasze: jog žmones didioje pertniczio majszajs apsimastiusis, plak sawi par nuogą nugarą bažnicziosi, tej jog klebonai, nusidiejusiu motriszkuju, ir kitu didiu grieszniku, sawa gali, bajsej nudiž kajli“⁹⁴. Tai sužinojęs vyskupas raštu uždraudė tikintiesiems plaktis bažnyčioje ir kunigams plakti nusidėjėlius⁹⁵.

Iš Varšuvos vyskupas grįžo tik 1786 m., išbuvęs Varšuvoje 8 metus⁹⁶.

Vyskupas buvo Šiluvos Švč. M. Marijos paveikslo karūnavimo iniciatorius. Jis 1786 m. nusiuntė į Šiluvą dekanus Mykolą Macykevychiā ir Kazimierā Klimavičiā, „kad patio wieto dasižinotum, bene pasakas wėn žmoniu, garsingu padare Szidlawos malawonę, ar idiem žmones datir Szidlawo stebuklu?“⁹⁷. Šie įsitikinę paveikslo stebuklingumu apie tai referavo vyskupui. Vys-

kupas Steponas Giedraitis parašė popiežiui Pijui VI prašymą leisti vainikuoti stebuklingą Šiluvos Švč. M. Marijos paveikslą. Popiežius vyskupo prašymą patenkino ir dar nurodė, kad atlaidai Šiluvoje būtų švenčiami visą savaitę. Gavęs popiežiaus leidimą vyskupas „nukaldina grina auksa karuną, swarą swerantę ir iszleida i apskritą kunigaikszistę rasztą, melzdams diduomenes, kad kiekvienas tiek užmokėtų pus-timpiu, kiek turi žmoniu, žadiedams už tus pinigis Szidlawo didę iszkilmę padariti. Wisims ponams tą rinklawą užmokiejus, wis-kups antru atweju iszleжда i Žemajtius rasztą užsakidams ,jog apkiepurieims Szidlawos alawones bus 8 d. Szilu menesie 1786 metu, ir giejzdams kad prisz tą dieną kas węs galis pluszietum i Szidlawą“⁹⁸.

Į paveiklo karūnavimo iškilmes susi-rinko apie 30000 žmonių, tarp jų daug didžiūnų net iš Prūsijos, trys senatoriai. Buvo ir keletas vyskupų⁹⁹.

Po šių iškilmių vyskupas vėl išvyko į Varšuvą. Bet „Žemajtims po maskolu palikus, wiskups jau nebesenatorius numon sugriežes, tilaj Alsediusi giwena ir pradieje kajp węs rejkięnt rupinties rejkalajs sawa wiskupistes“¹⁰⁰.

Iš istorijos žinome, kad „1795 m. Lietuvos – Lenkijos valstybė buvo galutinai padalyta tarp trijų kaimyninių valstybių. Tuo padalijimu Lietuva atiteko Rusijai. To laiko Rusijos carienė Ekaterina II iškilmingai pasižadėjo gerbti savo valdinių įsitikinimus ir dėl tikybos žmonių nepersekioti, tačiau carienė duotojo žodžio nesilaikė ir pradėjo Kat. Bažnyčią visaip varžyti“¹⁰¹.

Istorikas kan. A. Alekna taip nušviečia katalikų situaciją po 1795 m. Lietuvos – Lenkijos padalijimo: „Kotryna II įvedė katalikų Bažnyčiai jozefinistiškų valdymo metodų, uždraudė katalikams tiesioginį susižinojimą su popiežiumi, kai kuriuose atsitikimuose bažnytinių reikalų sprendimą pavedė senatui. Katalikų reikalams aprūpinti savo valdžia įsteigė Mogilevo vyskupiją,

jos vyskupu paskyrė Bogužą-Siestrenčevičių. Popiežius, vengdamas didesnių blogumų, patvirtino naują vyskupą (1783 m.). Bažnytinę katalikų hierarchiją Rusijoje galutinai sutvarkė prie Povilo I atvykęs į Peterburgą popiežiaus pasiuntinys Lita (1798 m.). Buvo įsteigta nauja vyskupija Minske, nustatytos iš naujo sienos Vilniaus, Lucko – Žitomieriaus ir Kamienco vyskupijų, tekusių Rusijai per antrąjį ir trečiąjį Lietuvos – Lenkijos dalinimą, sudaryta nauja bažnytinė provincija. Į ją įėjo Mogilevo arkivyskupija (su vyskupo rezidencija Peterburge) ir vyskupijos Vilniaus, Žemaičių, Minsko, Lucko – Žitomieriaus ir Kamienco“¹⁰².

Vyskupas Steponas Giedraitis patiko naujiesiems imperatoriams, todėl iš jo Kotryna II neatėmė turtų ir valsčių, o caras Povilas I 1796 m. vyskupą apdovanojo Nevskio kryžiumi¹⁰³.

Vyskupas rūpinosi vargšais. Todėl jis surašydino visus vyskupijos vargšus ir prižiūrėjo, kad špitolėms skirti pinigai būtų panaudoti vargšams išlaikyti¹⁰⁴.

Kaip ir jo pirmtakai, taip ir vyskupas Steponas Giedraitis stengėsi vyskupijoje kuo daugiau pastatydinti bažnyčių bei koplyčių. Jam tai pavyko. Jo valdymo metu buvo pastatyta apie 16 bažnyčių ir 10 koplyčių¹⁰⁵.

Ganytojas mirė ištiktas paralyžiaus 1803 m. kovo 23 d. Palaidotas Varnių katedros kriptoje¹⁰⁶.

Vyskupas Juzupas Arnulpas kunigaikštis Giedraitis (vyskupiją valdęs 1803–1838 m.)

Jis rūpinosi visomis bažnytinio gyvenimo sritimis. „Liepe klebonams dajlej westi kningas; apkriksztituju, moteris wedusiuju ir mirusiuju“¹⁰⁷. Jam rūpėjo ir liaudies švietimas. Todėl „priwerte klebonus įstejgti pas parakwijes bažniczes mokslincizeles sodos wajkams“¹⁰⁸. Ganytojui taip pat rūpėjo vyskupijos ganomųjų socialiniai klausimai, todėl

„metusi 1811 iszlejudes i wisą wiskupistę rasztą: parode kajp klebonaj tur elgties su parwargielejs, kad tie nesunkindamis žmoniu, turietum kuo misti“¹⁰⁹.

Ganytojas neapsiribojo vien instrukcija klebonams, bet ir pats rodė galestingumo alkstantiems pavyzdį: „Tejp buwa žmoniszks, jog numaj jo Alsiediusi buwa atidaryti diel kožna wiena. Kas diena wirdina pietus ne węn numiszkiems, bet ir swetims atwažiauwusems ar atwažiuoti galęntiems. Kiekwienas swetims žmogus pažistams ir nepažistams wiskupui: kiekwienas kunegs, nelaukdams pakwietima walgi lajkuj atejus, galieje siesti už stalą, walgiti ir gierti kiek noris, o prisisotines niekam nie galwos nelinkterieti“¹¹⁰. Vyskupo ištikimas tarnas užsiminė vyskupui, esą vyskupas maitina daug nereikalingų žmonių. Ganytojas į tai tarnui atsakė: „Tejsibe, jog anie man nerejkalingi, bet asz jems rejkalings“¹¹¹.

Vyskupas mirė Alsėdžiuose 1838 m. liepos 3 d. Jo palaikai iškilmingai palaidoti Varnių katedros kriptoje.

Žymesnieji Žemaičių bei Telšių vyskupijos vyskupai po 1841 m.

Įdomu paieškoti žymesnių vyskupų, valdžiusių Žemaičių vyskupiją po 1841 m., bei juos palyginti su jau straipsnyje minėtais vyskupais. Tiktų išskirti tris vyskupas: Motiejų Valančių, Justiną Staugaitį ir Antaną Vaičių.

Vyskupas Motiejus Valančius (vyskupiją valdęs 1850–1975 m.)

Kun. Motiejus Valančius, rašydamas savo istorinį veikalą „Žemajtiu Wiskupiste“, be abejonės, nenujautė, kad po 12 metų jis, tapęs Žemaičių vyskupijos vyskupu, paims vyskupijos vairą į savo rankas ir taps žymesniu vyskupu už tuos, kuriuos pats aprašė. Tikriausiai jis nenumanė, kad Lietuvoje bus tiek daug apie jo pastoracinę veik-

lą parašyta straipsnių ir monografijų, kad bus spausdinami jo raštai, kad visa Lietuva 2001 m. akademiniu lygiu minės jo 200 metų gimimo sukaktį, kad jo gimtajame Nasrėnų kaime (Kretingos raj.) bus įkurtas jo atminimui muziejus, kad 2001 m., dalyvaujant keletui vyskupų ir keliasdešimčiai kunigų bei miniai tikinčiųjų, bus pašventintas jo garbei pastatytas didingas paminklas – akmeninė skulptūra. To jis nusipelnė blaivybės ir švietimo akcijomis, savo pradėta kova spaudos draudimo metu už lietuvišką žodį lotynų rašmenimis, už kovą dėl ištikimybės Romos popiežiui ir už kovą dėl Katalikų Bažnyčios laisvės persekiojimo laikotarpiu po 1863 m. sukilimo, žodžiu, to jis nusipelnė savo galinga ir plačiašake pastoracine veikla.

Vyskupas Justinas Staugaitis (Telšių vyskupiją valdęs 1926–1943 m.)

1926 kovo 4 d. vietoj Žemaičių vyskupijos, priklaususios Mogiliovo arkivyskupijai, popiežius Pijus XI įkūrė Lietuvos bažnytinę provinciją. Vietoj vienos ano meto Žemaičių vyskupijos buvo įsteigtos trys vyskupijos, būtent Kauno arkivyskupija, Panevėžio ir Telšių vyskupijos. Prie Telšių vyskupijos buvo prijungta Klaipėdos prelatūra¹¹². Telšių vyskupijos teritorija beveik atitiko 1841 m. Žemaičių vyskupijos teritoriją.

Pirmuoju Telšių vyskupijos vyskupu buvo paskirtas kun. Justinas Staugaitis, 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos nepriklausomybės akto signataras¹¹³.

Pirmiausias ir svarbiausias naujos vyskupijos vyskupo rūpestis buvo Telšių kunigų seminarijos steigimas. Juk nebuvo nei lėšų, nei tinkamų patalpų. Vyskupas sėkmingai išsprendė šią problemą: jau 1927 m. atidarė pirmąjį Kunigų seminarijos kursą buvusio bernardinų vienuolyno patalpose, o vėliau prie šio vienuolyno pristatė keturių aukštų priestatą ir taip išsprendė nor-

malių Kunigų seminarijos patalpų problema. Be to, kartu vyskupas pastatė naujus vyskupijos kurijos rūmus, kurie ir šiandien tarnauja kurijos reikmėms.

Ši Kunigų seminarija veikė iki 1946 m., kai okupacinė ir ateistinė sovietų valdžia ją uždarė, o Telšių vyskupijos klierikai privalėjo persikelti į Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją¹¹⁴.

Vyskupas Justinas Staugaitis mirė 1943 m. Telšiuose, palaidotas Telšių katedros kriptoje¹¹⁵.

Vyskupas Antanas Vaičius (vyskupiją valdęs 1975–2001 m.)

Mirus vyskupui Juozapui Pletkui, 1975 spalio 3 d. Telšių vyskupijos kanauninkų kapitula Telšių vyskupijos kapitulinio vikaru – valdytoju išrinko Telšių vyskupijos kurijos kanclerį kun. A. Vaičių¹¹⁶. Jis Kauno arkikatedroje bazilikoje 1982 m. liepos 25 d. buvo konsekruotas vyskupu ir popiežiaus paskirtas Telšių vyskupijos apaštališkuoju administratoriumi¹¹⁷, vėliau – ordinaru.

Dar prieš Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimą, tebeveikiant Lietuvos TSR administracijai, 1989 m. rugpjūčio 20 d. vyskupas A. Vaičius parašė tokio turinio Dekretą: „Pasitaręs su vyskupijos kunigų taryba, dekanais ir vicedekanais, užsitikrinęs J. E. kardinolo V. Sladkevičiaus ir Lietuvos vyskupų pritarimą, nors dar ir negavęs Lietuvos TSR vyriausybės leidimo, šiuo dekretu atkuriu Telšių kunigų seminariją, kuri Telšių vyskupo Justino Staugaičio buvo įkurta 1927 m. Seminarija mokslo metus pradeda š. m. rugsėjo mėn. 1 d. pirmuoju filosofiniu kursu“.

Dekretą pasirašė vyskupas A. Vaičius ir Kurijos kancleris mons. J. P. Gedgaudas¹¹⁸.

Lietuvos TSR vyriausybę šis vyskupo Dekretas šokiravo. Mat Telšių kunigų seminarijos rūmai buvo atiduoti Telšių „Al-

kos“ muziejui, kurio vadovybė jau buvo pradėjusi rūmų vidaus remonto ir pritaikymo muziejaus reikmėms darbus.

Netrukus vyriausybė sušaukė visus Lietuvos katalikų vyskopus į pasitarimą. Jame šiurkščiai priekaištavo vyskupui A. Vaičiui dėl minėto dekreto. Bet čia pat pirmasis Lietuvos TSR komunistų partijos sekretorius Songaila pareiškė, kad Telšių kunigų seminariją leidžiama atidaryti ir kad seminarijai grąžinamos visos jai priklausiosios patalpos.

Taip 1989 rugsėjo 1 d. Telšių kunigų seminarijos filosofinio kurso 22 klierikai pradėjo naujuosius mokslo metus¹¹⁹. Kasmet prisidėdavo vis po naują kursą ir 1993–94 mokslo metais jau mokėsi visi penki kursai, t. y. vienas filosofinis ir keturi teologiniai. O nuo 1995 m. rugsėjo 1 d. įvestas ir II filosofinis kursas. Šiandien Telšių kunigų seminarija turi šešis kursus, t. y. du filosofinius ir keturis teologinius¹²⁰.

Telšių kunigų seminarijos atkūrimas buvo vienas iš žymiausių vyskupo Antano Vaičiaus darbų. Tai buvo istorinis, bet kartu rizikingas žingsnis, nes vyskupo dekretas parašytas dar negavus vyriausybės leidimo atidaryti Kunigų seminariją, kartu šis dekretas buvo ne nuolankus prašymas, o tiesiog Kunigų seminarijos atidarymo deklaravimas, tai buvo ano meto Lietuvos TSR vyriausybės pastatymas jau įvykusio fakto akivaizdoje. Be to, šis dekretas buvo paskelbtas palankiausiu momentu, kol Telšių muziejaus administracija buvo vos tik pradėjusi pirmuosius vidaus remonto darbus.

Todėl pagrįstai vysk. Antaną Vaičių galima priskirti prie Žemaičių, vėliau Telšių vyskupijos, pasižymėjusių vyskupų.

Išvados

Vyskupo M. Valančiaus „Žemajtiu Wiskupistes“ žymesnių vyskupų darbai liudija ir patvirtina Evangelijos tiesą, kaip svarbu vyskupijai turėti gerą ganytoją, atitinkanti

Išganytojo Jėzaus Kristaus nustatytą modelį: „Geras ganytojas už avis guldo gyvę (Jn 10, 11).

Apibendrinant atliktą tyrimą galima daryti šias išvadas:

1. Iš veikale „Žemajtiu Wiskupiste“ aprašytų 33 vyskupų kai kurie labai trumpai tevaldė vyskupiją, todėl neturėjo laiko pasižymėti savo darbais. 16 vyskupų paliko ryškesnius savo pastoracinės veiklos pėdsakus Žemaičių vyskupijos gyvenime. Du vyskupai, būtent Merkelis Giedraitis ir Jurgis Tiškevičius, daugiausia nuveikė stiprindami gyvąją Bažnyčią Žemaičių vyskupijoje.

2. „Žemajtiu Wiskupiste“ knygos autorius, kun. Motiejus Valančius, 1850 m. tapęs Žemaičių vyskupijos vyskupu, savo plačiašake veikla pranoko visus veikale „Žemajtiu Wiskupiste“ minimų vyskupų atliktus darbus.

3. 1926 m. Žemaičių vyskupijos teritorijoje, Žemaitijos krašte, buvo įkurta Telšių vyskupija. Jos istorijoje išskirtini du vyskupai, būtent Justinas Staugaitis ir Antanas Vaičius. Justinas Staugaitis, pirmasis Telšių vyskupijos vyskupas, 1927 m. įkūrė Kunigų seminariją, to meto sunkiomis finansinėmis sąlygomis sugebėjo pastatyti erdvius Kunigų seminarijos rūmus. Šią kunigų seminariją 1946 m. okupacinė sovietų valdžia uždarė. Vyskupas Antanas Vaičius, dar tebeveikiant sovietinei Lietuvos TSR valdžiai, 1989 m. dekretu šią seminariją atkūrė ne prašydamas tam leidimo, bet deklaruodamas atkūrimo faktą. Todėl pagrįstai šiuos du Telšių vyskupijos vyskopus galime priskirti prie žymių vyskupų.

Tyrimo rezultatai pagrindžia darbe iškeltą hipotezę: tarp aptariamų vyskupų yra savo darbais išsiskiriančių.

NUORODOS

- ¹ Žemajtiu Wiskupiste, aprasze K. Motiejus Wolonczewskis. Dalis I, su Toblicziomis. Wilniuj. 1848. P. 1.
- ² Encyklopedia katolicka. Katolicki universitet Lubelski. Lublin.1995. T. II. S. 587.
- ³ Codex Iuris Canonici. Libreria editrice Vaticana M.DCCCCLXXXIII. Can. 375–459.
- ⁴ Codex Iuris Canonici. Libreria editrice Vaticana M.DCCCCLXXXIII. Can. 376.
- ⁵ Žemajtiu Wiskupiste, aprasze K. Motiejus Wolonczewskis. Dalis I, su Toblicziomis. Ten pat. P. 1–2.
- ⁶ Katalikų kalendorius žinynas 1998. Vilnius. 1998. P. 170.
- ⁷ Lietuvos istorija / red. A. Šapoka. Kaunas. 1936. P. 449.
- ⁸ Žemajtiu Wiskupiste, aprasze K. Motiejus Wolonczewskis. Dalis I, su Toblicziomis. Ten pat. P. 43.
- ⁹ Ten pat. P. 45.
- ¹⁰ Ten pat. P. 46.
- ¹¹ Ten pat. P. 46–47.
- ¹² Ten pat. P. 48–49.
- ¹³ Ten pat. P. 49.
- ¹⁴ Ten pat. P. 50.
- ¹⁵ Ten pat.

- ¹⁶ Ten pat.
- ¹⁷ Ten pat.
- ¹⁸ Ten pat. P. 52.
- ¹⁹ Ten pat.
- ²⁰ Ten pat. P. 53.
- ²¹ Ten pat. P. 54.
- ²² Ten pat.
- ²³ Ten pat.
- ²⁴ Ten pat. P. 55.
- ²⁵ Ten pat.
- ²⁶ Ten pat. P. 54–55.
- ²⁷ Ten pat. P. 54.
- ²⁸ Ten pat. P. 64–65.
- ²⁹ Ten pat. P. 65.
- ³⁰ Ten pat. P. 68–69.
- ³¹ Ten pat. P. 69.
- ³² Ten pat. P. 72.
- ³³ Ten pat.
- ³⁴ Ten pat. P. 83.
- ³⁵ Ten pat. P. 84.
- ³⁶ Ten pat. P. 88.
- ³⁷ Ten pat. P. 91.
- ³⁸ Ten pat. P. 95.
- ³⁹ Ten pat. P. 96–97.
- ⁴⁰ Ten pat. P. 97.

- 41 Ten pat. P. 99.
- 42 *Alekna A.* Bažnyčios istorija. Kaunas.1929. P. 164–165.
- 43 Žemajtiu Wiskupiste, aprasze K. Motiejus Wolonczewskis. Dalis I, su Toblicziomis. Ten pat. P. 104.
- 44 Ten pat. P. 108.
- 45 Ten pat.
- 46 Ten pat.
- 47 Ten pat. P. 109.
- 48 Ten pat.
- 49 Ten pat. P. 109–110.
- 50 Ten pat. P. 110.
- 51 Ten pat. P. 111.
- 52 Ten pat. P. 112–117.
- 53 Ten pat. P. 117.
- 54 Ten pat. P. 118.
- 55 Ten pat. P. 119.
- 56 Ten pat.
- 57 Ten pat. P. 120.
- 58 Ten pat. P. 122.
- 59 Ten pat.
- 60 Ten pat. P. 124–128.
- 61 Ten pat. P. 128–129.
- 62 Ten pat. P. 131–132.
- 63 Ten pat. P. 139–140.
- 64 Ten pat. P. 140.
- 65 Ten pat.
- 66 Ten pat. P. 152–153.
- 67 Ten pat. P. 156.
- 68 Ten pat. P. 158.
- 69 Ten pat. P. 159.
- 70 Ten pat. P. 162.
- 71 Ten pat. P. 167–168.
- 72 Ten pat. P. 168.
- 73 Ten pat. P. 172.
- 74 Ten pat. P. 211.
- 75 Ten pat. P. 211–212.
- 76 Ten pat.
- 77 Žemajtiu Wiskupiste, aprasze K. Motiejus Wolonczewskis. Dalis II. Wilniuj. 1848. P. 137–139.
- 78 Žemajtiu Wiskupiste, aprasze K. Motiejus Wolonczewskis. Dalis I, su Toblicziomis. Wilniuj. 1848. P. 213–214.
- 79 Ten pat. P. 221.
- 80 Ten pat.
- 81 Ten pat. P. 222.
- 82 Ten pat. P. 223.
- 83 Ten pat.
- 84 Ten pat. P. 230.
- 85 Ten pat. P. 224.
- 86 Ten pat. P. 225–228.
- 87 Ten pat. P. 224–225.
- 88 Ten pat. P. 225.
- 89 Ten pat.
- 90 Ten pat. P. 230.
- 91 Ten pat. P. 231.
- 92 Ten pat. P. 232.
- 93 Ten pat.
- 94 Ten pat. P. 232–233.
- 95 Ten pat. P. 233.
- 96 Ten pat.
- 97 Ten pat. P. 234.
- 98 Ten pat. P. 235.
- 99 Ten pat. P. 235–236.
- 100 Ten pat. P. 236.
- 101 *Vaitiekaitis A.* Bažnyčios istorija. Vilkaviškis. 1932. P. 221.
- 102 *Alekna A.* Bažnyčios istorija. Kaunas.1929. P. 217.
- 103 Žemajtiu Wiskupiste, aprasze K. Motiejus Wolonczewskis. Dalis I, su Toblicziomis. Wilniuj. 1848. P. 237.
- 104 Ten pat.
- 105 Ten pat. P. 238–242.
- 106 Ten pat. P. 237.
- 107 Ten pat. P. 241.
- 108 Ten pat. P. 250.
- 109 Ten pat.
- 110 Ten pat. P. 251–252.
- 111 Ten pat. P. 252.
- 112 *Vaitiekaitis A.* Bažnyčios istorija. Vilkaviškis. 1932. P. 249.
- 113 *Puzaras P.* Telšių Kunigų Seminarijos kelias į akademinę bendruomenę / Krikščionybė akademinėje visuomenėje. Klaipėdos universitetas. Katechetikos katedra. Lietuvių katalikų mokslo akademijos Klaipėdos skyrius. Klaipėda. 2002. P. 230.
- 114 *Puzaras P.* Telšių Kunigų Seminarijos kelias į akademinę bendruomenę / Krikščionybė akademinėje visuomenėje. Klaipėdos universitetas. Ten pat. P. 232.
- 115 *Elenchus ecclesiarum et cleri dioecesis Telšensis atque praelaturae Klaipedensis pro anno Domini 1976. Curia dioecesana Telšensis 1976.* (Mašinarštis). P. 4.
- 116 Ten pat.
- 117 *Katalikų kalendorius žinynas 1983.* Kaunas – Vilnius. 1983. P. 108.
- 118 *Telšių vyskupo Antano Vaičiaus dekretas.* Lietuvos Respublika. Telšių vyskupijos kurija. Telšiai. 1989 m. rugpjūčio 20 d.
- 119 *Puzaras P.* Telšių Kunigų Seminarijos kelias į akademinę bendruomenę / Krikščionybė akademinėje visuomenėje. Klaipėdos universitetas. P. 233.
- 120 Ten pat. P. 234.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. *Alekna A.* Bažnyčios istorija. Kaunas. 1929.
2. *Codex Iuris Canonici.* Libreria editrice Vaticana M.DCCCCLXXXIII.
3. *Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae ecclesiasticae Lituanae pro anno Domini 1930.*
4. *Elenchus ecclesiarum et cleri dioecesis Telšensis atque praelaturae Klaipedensis pro anno Domini 1976.* Curia dioecesana Telšensis 1976. (Mašínraštis).
5. *Encyklopedia katolicka.* Katolicki universitet Lubelski. Lublin. 1995. T. II.
6. *Katalikų kalendorius žinynas 1983.* Kaunas – Vilnius. 1983.
7. *Katalikų kalendorius žinynas 1998.* Vilnius. 1998.
8. *Lietuvos istorija / red. A. Šapoka.* Kaunas. 1936.
9. *Puzaras P.* Telšių kunigų seminarijos kelias į akademinę bendruomenę / Krikščionybė akademinėje visuomenėje. Klaipėdos universitetas. Katechetikos katedra. Lietuvių Katalikų mokslo akademijos Klaipėdos skyrius. Klaipėda. 2002.
10. *Telšių vyskupo Antano Vaičiaus dekretas.* Lietuvos Respublika. Telšių vyskupijos kurija. Telšiai. 1989 m. rugpjūčio 20 d.
11. *Vaitiekaitis A.* Bažnyčios istorija. Vilkaviškis. 1932.
12. *Žemajtiu Wiskupiste, aprasze K. Motiejus Wolonczewskis.* Dalis I, su Toblicziomis. Wilniuj. 1848.
13. *Žemajtiu Wiskupiste, aprasze K. Motiejus Wolonczewskis .* Dalis II. Wilniuj. 1848.

Spausdinti rekomendavo:
Kun. doc. dr. V. Gedgaudas,
Prof. habil. dr. A. Motuzas

Gauta: 2004 07 20
Parengta spaudai: 2004 10 12

Petras PUZARAS

„ŽEMAITIU WISKUPISTE“ PROMINENT BISHOPS

S u m m a r y

The priest Motiejus Valančius (Wolonczewskis) became historical work „Samogitian Bishopric“ („Žemajtiu Wiskupiste“) where be described the bishops, who ruled Samogitian bishopric from 1417 till 1841. The auttor of the article characterises sixteen more prominent bishops, who ruled the bishopric for about 10 years and were more notable for their pastoral activities the rest thirty – three bishops describet by Motiejus Valančius. The bishops Merkelis Giedraitis and Jurgis Tiškevičius were the most prominent among the sixteen ones. The auttor has compared their

pastoral works with the famons pastoral works of the bishop Motiejus Valančius, because his pastorel activities were the most remarkable. En 1926 Telšiai biscopric was founded in the territory of Samogitian biskopric. Two famous bishops worked there. The first one was the bishop Justinas Staugaitis, who founded Telšiai Priest Seminary and built the building of the Priest Seminary. The second one was the famous bishop Antanas Vaičius, who in 1989 restored Telšiai Priest Seminary, whick prohibited and closed by the soviet Occupation authorities in 1946.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: vyskupas, žymus vyskupas, vyskupija, pastoracinė veikla, žymus darbas.

KEY WORDS: a bishop, famous bishop, bishopric, pastoral activities, remarkable works.

Petras PUZARAS – gimė 1929 m. birželio 27 d. Jačionių km., Ukmergės raj. Kunigas, profesorius, habilituotas daktaras. Šv. Antano religijos studijų instituto prie Katalikų teologijos fakulteto Vytauto Didžiojo universitete direktorius. Darbo adresas: Vilniaus g. 6, LT–5700, Kretinga. Tel./faks. 8 445 75828.

Petras PUZARAS – was born in June 27, 1929 in the village of Jačionys, region of Ukmerge. The priest, prof. habil. dr., director of St. Antony Religious Sciences institute at Vytautas Magnus University at the Faculty of Catholic Theology. Address: Vilniaus 6, LT–5700, Kretinga. Tel./fax. 8 445 75828.